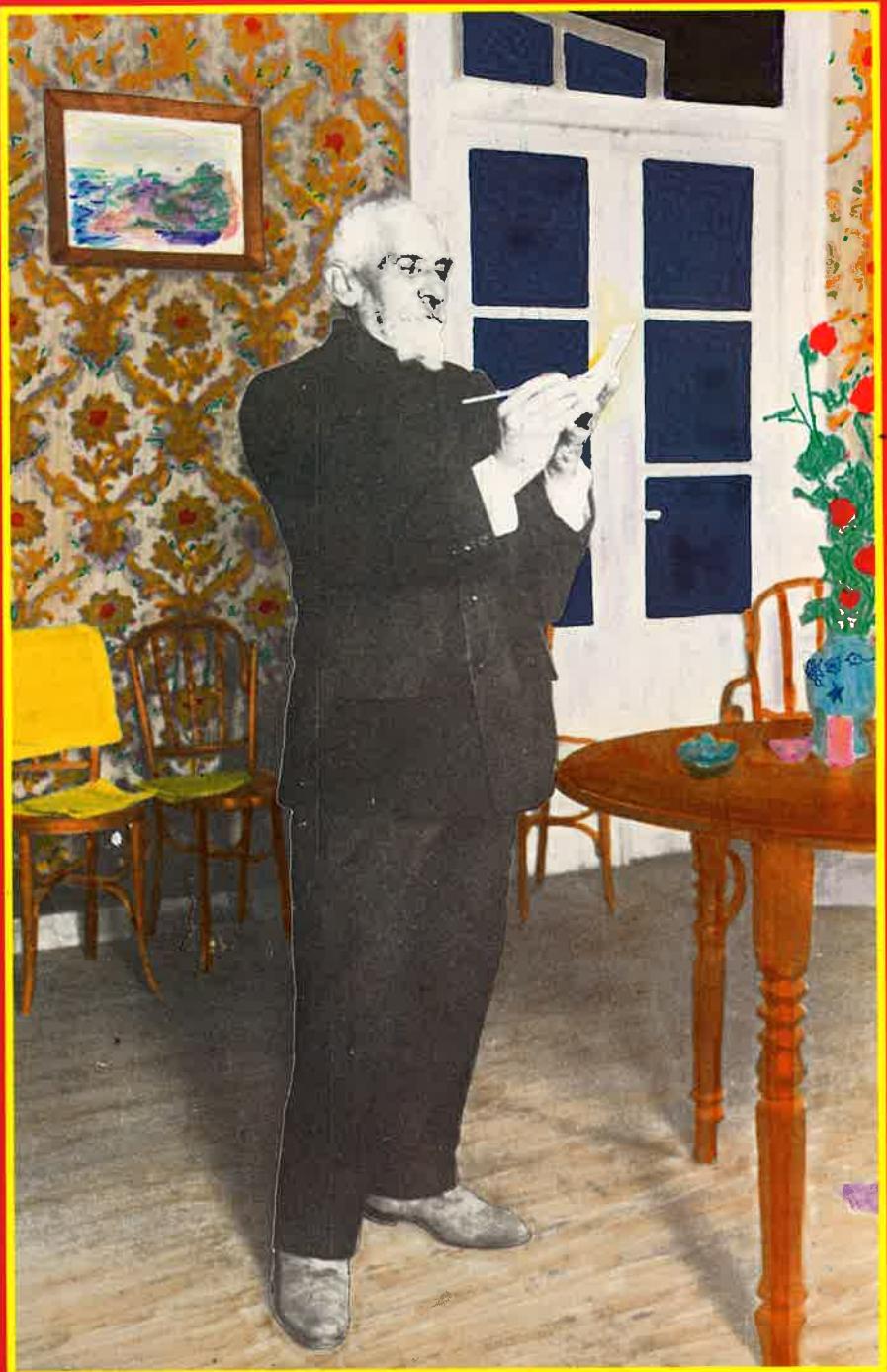

A NOSA TERRA

EXTRA - 7

Manuel Ferreiro - Xosé M^a Do-
barro - Luis Tobío - Xosé Ra-
món Barreiro - Mª Xosé Quei-
zán - Ricardo Carballo Calero
- Manuel Forcadela - Román
Raña Lama - Miguel Mato
Fondo - Luis G. Soto - Castro
Romai - Manuel Colmeiro -
Manuel Facal - Dario X. Caba-
na - Uxio Novoneyra - Manuel
Maria

EDUARDO PONDAL
HOME LIBRE, LIBRE TERRA

AS ANGÚSTIAS DE PONDAL

ROMÁN RAÑA LAMA

A tradición di que Pondal, seguindo a Horácio, elaborou a súa obra en solitario silencio, refundindo fórmulas, elaborando metros, enmendando infatigablemente os mais mínimos meandros, sabedor das argúcias do oficio, coñecedor das simulacions da linguaxe. Porén hai outro Pondal menos divulgado, o poseso da amargura, o emprendedor da mais patética das empresas da nosa literatura. Carecemos de dados para podermos saber se Pondal era feliz, mas sabemos con certeza que a sua soidade era unha vantage para o propósito que albergou durante anos: a creación dunha epopeia en língua galega. Acaso sen el o saber redactou nos escasos versos que conservamos, a súa propia epopeia, o caso mais doloroso e brillante dun espírito literario.

Os feitos históricos denuncian a intención de publicar un libro cuxo mesmo título oscilou dubitativo até ficar en *Os Eoas*. Pondal envia a unha editora o manuscrito, logo arrepende-se e retira-o, mais tarde volve indicar que xa está pronto a ser editado e, finalmente, morre sen te-lo dado á imprensa. Falamos, pois, dunha obra que o autor non concluiu. O manuscrito conservado mostra múltiples correccións laterais e mesmo importantes variantes. Explicar por que Pondal non publicou ese libro e por que non se dicidiu a entregar aos seus coetáneos e aos ollos futuros esa obra esmerada e suprema, é o motivo deste comentario.

Un primeiro xuicio baseia-se no carácter indeciso do noso autor, este dubidaria primeiro da intención ética da obra (un canto a aqueles que manteñen no opróbrio à súa terra); segundo à perfeición estética dos versos, quer dizer, se cada estrofe, se cada palabra, epíteto ou hipérbole estaban no lugar e na forma en que a Ideia inicial o requerise. A incesante revisión da obra demonstra que Pondal corrixía mesmamente aquilo que Horácio non aconsellaba corrixir. Ese obstáculo tradicional era, pois, un impedimento superfluo para el.

Unha segunda conjectura fala de problemas de índole mais psicolóxica e pode resumir-se asin: Pondal, como todo escritor, sente un desasosiego perante a incertidume do seu traballo, deseja elaborar unha obra perfeita, de beleza inextinguible, mas no profundo do ser dubida da eficacia do seu acto, cando non da eficacia da súa alma. Como Kafka ou Vergilius pudo mandar incinerar os seus escritos, descontente co resultado final, mas non o fixo. Egoistamente podemos intuir que amaba a súa obra tan acesamente que optaba por reté-la, emendá-la inutilmente, aparentemente, para perpetuá-la en si e para si, nun perene fluir sen fin e con principio. Ese amor levou-no a prorrogar a súa publicación, porque no fondo Pondal quería gozar de cada verso, refacé-lo a cada instante, escrever mais dunha obra na mesma obra, mais dun libro no mesmo libro que, afinal non viu a luz pola súa propia vontade. De resto, o lume non era un elemento grato à súa estirpe soledosa e patentizaba o secreto anelo de manifestar unha insatisfacción se non caprichosa, polo menos servil ou estética. Asin a perfeición sería unha desculpa para se ocupar do ser amado.

Unha eféméra opinión mais patética seria aquela que preconiza un interese vital ou ontológico de Pondal na identificación da súa vida coa súa obra. Pondal era un ser eminentemente literario, se concluise a obra zenital da súa existencia, esta non tería razón de ser e, portanto demandaría un fin inexorábel. Mas Pondal amaba-se a si próprio como todos nós; e no afán de perduración vital dilataba a publicación da súa obra para dilatar a súa propia vida ou, mellor, a xustificación dela através da xustificación da súa obra. Para Pondal sería infinitamente mais penoso findar o seu labor, deixando-o no vacío mais absoluto, que permanecer ramificando, corrixindo, ampliando ou suprimindo episódios na súa obra eternamente inconclusa.

Na segunda hipótese xa exposta podemos deducir que *Os Eoas* na versión actual ainda inédita, non é mais que unha mera fotografía ou cuadro intemporal dunha obra con vida interior, con posibilidade de se converter en algo que ainda non podemos conceber. Deste modo Pondal sería mais que Sísifo, un Prometeu finisecular con unha águia

43

A NOSA TERRA

atroz que perpetuamente devora as suas entrañas. As entrañas literarias de Pondal son consumidas por esa ave cíclica, que é unha secreta emisaria de Pondal, mas o seu papel (egoísmo, ánsia ou tribulación) non está suxeito ao voto unánime da crítica.

Un terceiro argumento trataría do anacronismo de Pondal, da utopia de emprender unha obra presente con formulacions pretéritas. Asin di Carballo Calero: "En pleno século XX Pondal pensaba publicar un poema concebido inteiramente segundo o espírito do Renacemento. Non xa o metro elegido, mas toda a retórica, toda a actitude espiritual da obra pertenecen ao século XVI"(1). Mais adiante o ilustre profesor equipara a Pondal con un Quixote contemporáneo. Que fica por dizer? Somente podería agregar, segundo a Jorge Luis Borges en *Pierre Menard, autor del Quijote*(2), que Pondal foi un home excepcional que emprende o proxecto alegórico de fabricar unha obra impecable, fruto dunha paixón intelectual e dunha intensa inocencia. Creio que Pondal foi o mais ousado escritor da Península, se non deste século, o único que levou a consecuencias insólitas a fatigosa tarefa de escrever un libro infinito, perenemente recomezado, incansabelmente incrementado, insondabelmente corrixido, desaparecido e corroborado. Estamos nun século do que se deu en chamar unha heroicidade defraudada; hoxe, di-se, os heroes sucumben tormentosamente, non alcanzan as suas metas, fican insatisfeitos os seus anelos, interrompen as suas singraduras ou feneñen nun combate non entabulado;

Nestas fotografías publicadas en *Vida Gallega* vemos a Pondal nunha lectura de *Os Eoas* xunto con Martínez Salazar (Fotos Jaime Solá)

PONDAL, SENTE UN DESASOEGO PERANTE A INCERTIDUME DO SEU TRABALLO

(1) CARBALLO CALERO, Ricardo *Historia da literatura galega 1808-1936*, Galaxia, Vigo.

(2) BORGES, Jorge Luis: *Obra Completa*, Bruguera, Barcelona.

Pombal ao pé da Igrexa de San Tirso de Cospindo, onde foi batizado Pondal

son meros despoxos, pálidas figuras épicas dun pasado excelso e imponente, onde os obxectivos eran felizmente conseguidos, onde o espírito imperaba sen detrimento da razón ou da forza. É saudábel constatar a silenciosa faixa de Pondal, as árduas vixilias entregadas a unha obra incomprendida, a un labor heroico, (que alguns pesquisadores infrutuosos califican de dislate).

Cincuenta laboriosos anos dedicou Pondal ao seu poemario, lustros de paulatino esmero e de albas insones, até à sua morte. Con el morreu a sua obra. Os *Eos* non poden sobreviver ao seu artifice, porque xa vive en inumerábeis poemas: é unha obra en dispersión, quizás calquier verso contemporáneo estexa secretamente influenciado por algún verso do bardo galego. Que fique inédita a obra mais xenial e descomunal da literatura galega é un mérito para o país tan habituado a ultraxar as vontades póstumas. Que permaneza no silencio dos sótaos ese manuscrito memorábel, que accedan a el, como ao Grial, os eleitos, os que voluntariamente desexen indagar no segredo da criación. Non se angústia podemos declarar en versos de Pondal:

e o térmico atopar da esquiva ruta
en breve hora!

Postdata:

Será-me lícito acrescentar un episodio ficticio que talvez

pudo ter acontecido? Será lexítimo afirmar que Eduardo Pondal, nunha noite de penumbra densa, no seu desabrido escritorio, achou un verso definido que o alegrou e que, estraña e simultaneamente o atormentou sen termo? Creio saber que nese dia sublime e impreciso soubo que o destino da sua epopeia era a silente eternidade do nada.

Suprimindo un artigo, deslocando o acento dunha sílaba, computando novamente o número do verso escrebeu: As armas e os barões assinalados. Logo desfixo esa dedicatória que intuiu, por nobreza, desmedida. Rasgou o folio e intercalou, na beira da páxina, un verso isolado que, posteriormente, tería de insertar convenientemente noutro canto: Eternos moradores do luzente. Depois, cada noite, cada gloriosa alba, acharia novas invencións até que nunha hora declinada, entrando un sol errabundo e débil pola xanela, manaron uns versos que o sumiron na felicidade durante unha semana:

Eu son o ilustre Ganges, que na terra
Celeste tenho o berço verdadeiro;

Algunha vez creu notar o olor da magnolia, algunha vez,
con efecto, sentiu a amarga odisea dun verbo, o ocaso da
lua, o renacemento da calma. Todas esas íntimas
solicitudes eran un mero fruto da sua emoción e da sua
grandeza, cando non da sua propia perplexidade.

Santiago, 1984

CINCUENTA LABORIOSOS ANOS DEDICOU PONDAL AO SEU POEMARIO

SOMOS COÑECIDOS NA GALIZA INTEIRA, POLA NOSA ESPECIALIZACIÓN EN LIBROS GALEGOS E PORTUGUESES

Praza do Libro
Tel. 26 63 77
A CORUÑA

República
de El Salvador, 9
Tel. 56 58 12
SANTIAGO